

φος της αντίδρασης» και έτσι να του αποκλείουν την αξία του; Το μεγαλύτερο του καλλιτέχνη δεν το αποτελεί η ορμητικότητα του σε επανάσταση, και μάλιστα πριν γίνει η επανάσταση, αλλά ο βαθμός της εξάρτησής του από την κοινωνία που μέσα της ζει και την εποχή του. [...]

Σήμερα, Μάιος 1933, τεύχ. 5, σ. 132-139

Η στρατευμένη τέχνη

Προχωρώ σε ένα άλλο πρόβλημα που επίσης θέτει η μετακινούμενη επικαιρότητα. Παρά την καλλιέργεια της 'σχόπιμης' λογοτεχνίας, έξαρση της οποίας παρατηρείται ιδίως μετά την επανάσταση του 1917, ο όρος της 'στρατευμένης τέχνης' ανήκει στον γαλλόφωνο Ελβετό περσοναλιστή Denis de Rougemont (1906-1985) και χρησιμοποιήθηκε το 1933 στο έργο του *La politique de la personne*, προκειμένου να ορίσει την καλλιέργεια μιας τέχνης που αποβλέπει σε ιδεολογικούς ή/και πολιτικούς σκοπούς.

Η τέχνη αυτής της κατηγορίας έχει ως αποτέλεσμα να αποκλίνει από τη γενική κατηγορία της τέχνης, η οποία στις υψηλές της μορφές είναι, κατά τον Καντ, 'ανιδιοτελής'.

Πρακτικά όμως σε αυτά τα χρόνια ο όρος 'στρατευμένη τέχνη' (και πριν ακόμη γίνει 'σοσιαλιστικός ρεαλισμός'), που υπονόμει την ανιδιοτέλειά της, οδηγούσε στο άλλο άκρο. Κατέληγε να σημαίνει συγκεκριμένα τη χρήση της τέχνης για προπαγανδιστικούς σκοπούς, με τελικό στόχο να υπηρετεί άμεσες πολιτικές σκοπιμότητες, όπου τα εκφραστικά μέσα, πλαστογραφημένα, έχαναν την αποτελεσματικότητά τους. Διότι με την αποδεκτή στράτευση, στη συνείδηση του καλλιτέχνη, ο 'σκοπός' προηγείται 'σε σημασία και αξία' από την ίδια την τέχνη, της οποίας ο ρόλος περιορίζεται σε απλό 'μέσον' για αλλότριους σκοπούς.

Το φαινόμενο στην πηγή του —και ως τέτοια πρέπει να θεωρηθεί η Σοβιετική Ένωση— πριν κεφαλαιοποιηθεί, διέτρεξε δύο διακεκριμένες φάσεις. Στην πρώτη, η οποία συμβατικά διαρκεί από το 1917 έως το 1934, φάνηκε, ως λογικά εξαγόμενο, ότι σε ένα κράτος που δημιούργησε μια *Επανάσταση με νέες ιδέες και που επαγγελλόταν την 'κατάρτιση της εκμετάλλευσης'*, δημιουργήθηκαν και οι όροι ανάπτυξης των τεχνών ώστε με την καινούργια μορφή τους (απαλλαγμένες από τους εναγκαλισμούς της αγοράς) να εκφράζεται η νέα και αγαθή πραγματικότητα. Αρχικά το πρόβλημα και οι τρόποι επίλυσής του αφήνονταν —από αδυναμία και αμηχανία των καθοδηγητών που αγνοούσαν το αντικείμενο— στις ατομικές πρωτοβουλίες των καλλιτεχνών, γεγονός που είχε κάποια επιτυχή αποτελέσματα.

